

INFORMACIJA
o stanju privrede, poljoprivrede i samostalnog privređivanja

Ilijaš, Novembar 2015. godine

UVOD

Informacija je rađena na osnovu podataka kojima raspolaže Služba za privredu, finansije i investicije, informacija prikupljenih od Agencije za finansijske, informatičke i posredničke usluge Sarajevo (u daljem tekstu AFIP), koja je ovlaštena za prikupljanje i obradu finansijskih izvještaja pravnih lica po obračunima (godišnji i polugodišnji).

Općina Ilijaš provodi aktivnosti stvaranja povoljnijeg poslovnog ambijenta u skladu sa usvojenom integriranom Strategijom održivog razvoja općine Ilijaš za period 2013-2017 godine. Vizija općine Ilijaš u narednom periodu je da općina Ilijaš postane **Perspektivna lokalna zajednica koja održivim i uravnoteženim razvojem obezbjeđuje ugodan i uspješan život svim stanovnicima**. Polazeći od vizije razvoja definisani su osnovni parametri strategije tj. razvojni prioriteti u oblasti životne sredine i infrastrukture, u oblasti ekonomskog i ruralnog razvoja te u oblasti društvenog razvoja.

Općina Ilijaš je intenzivirala aktivnosti u cilju uspostave industrijske zone „Luke“ kao trajnog oblika upravljanja i djelovanja određenim prostorom kako bi direktno potaknula privlačenje investicija te razvoj malog i srednjeg poduzetništva (MSP), te obrtništva na području Općine. Osnovna namjera osnivanja i razvoja industrijske zone na području Općine Ilijaš jest privlačenje takozvanih „*greenfield*“ investicija te poticanje razvoja poduzetništva kao pokretačke snage održivog lokalnog i regionalnog gospodarskog razvoja, s ciljem povećanja broja privrednih subjekata na području općine i poboljšanja njihovih poslovnih rezultata, povećanja konkurentnosti, porasta zaposlenosti te povećanja udjela industrijske proizvodnje u ukupnom gospodarstvu općine Ilijaš, uključujući i razvoj novih industrijskih sektora kao što su prehrambeni, tekstilni, farmaceutski.

Razvoj poljoprivrede podrazumijeva provođenje niza aktivnosti na unapređenju tog ambijenta od kojih prioritet imaju održivi povratak stanovništva, zapošljavanje i obnova unapređenje seoske infrastrukture. Općina Ilijaš iako nije izrazito poljoprivredno područje ima značajne mogućnosti za razvoj određenih poljoprivrednih proizvodnji koje se mogu staviti u funkciju ukupnog razvoja.

Trenutno stanje privrede općine Ilijaš je odraz sveukupnog stanja privrede BiH, Federacije BiH i Kantona Sarajevo, te se tako treba i posmatrati.

STANJE PRIVREDE

Na osnovu godišnjih finansijskih izvještaja za period 01.01.-31.12.2014. godine, na općini Ilijaš djelatnost obavlja 126 pravnih subjekata (podaci AFIP-a). U ovaj broj nisu uzeta pravna lica koja posluju na općini Ilijaš putem poslovnih jedinica, a čije je sjedište na nekoj drugoj općini . Ovo napominjemo prije svega zbog značaja ovih subjekata sa stanovišta pokazatelja poslovanja - prihod, dobit broj zaposlenih i dr..

Prema podacima AFIP-a pravna lica su raspoređena po djelatnostima kako slijedi:

Djelatnost	2013	2014
- Poljoprivreda, lov i šumarstvo	6	7
- Prerađivačka industrija	37	33
- Snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom	2	1
- Građevinarstvo	9	10
- Trgovina na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala	37	39
- Saobraćaj i skladištenje	13	11
- Ugostiteljstvo	1	1
- Obrazovanje	4	3
- Ostale, javne, društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti	3	4
- Poslovanje nekretninama iznajmljivanje i poslovne usluge	14	5
- Zdravstvo	1	
- Opskrba vodom		5
- Vađenje ruda i kamena		1
- Str učne, znanstvene i tehničke djelatnosti		6
UKUPNO :	127	126

U odnosu na 2013. godinu u 2014. godini se broj pravnih subjekata smanjio za 1 ili 0,8 %. Najviše PD po 39 je registrovano u trgovini (30,96%), prerađivačkoj industriji (26,20 %) u odnosu na ukupan broj registrovanih subjekata.

Osnovni finansijski pokazatelji poslovanja privrede općine Ilijaš 2013-2014 godina

Pokazatelji/godina		2013	2014	Index
1.	Ukupan prihod	309 748 420	295 729 597	95,47
2.	Ukupni rashodi	300 537 734	288 151 738	95,88
3.	Neto dobit	8 909 192	8 196 094	92,00
4.	Gubitak za period	10 706 955	7 244 459	67,66
5.	Neto plaće	13 691 144	14 575 166	106,46
6.	Prosječan broj zaposlenih	2 165	2 247	103,78
7.	Troškovi plaća	24 631 305	14 989 333	60,85

U daljem tekstu informacije dat ćemo tabelarni prikaz i osvrnuti se na najznačajnije pokazatelje poslovanja pravnih lica po djelatnostima na općini Ilijaš.

STANJE U OBLASTI SAMOSTALNOG PRIVREĐIVANJA

Prema podacima Službe za privredu finansije i investicije na području općine Ilijaš registrirane su sljedeće djelatnosti:

R.br	DJELATNOST	Broj registriranih 2013. godina	Broj registriranih 2014.godina	Broj registriranih 2015. godina	Učešće u ukupnom broju registriranih %		
					2013	2014	2015
1.	Trgovina	75	69	76	15,5	13,9	14,5
2.	Zanatstvo- obrt	111	126	129	23	25,5	24,6
3.	Ugostiteljstvo	51	54	63	10,6	10,9	12,0
4.	Saobraćaj (taxi,autoprevoznici)	35	35	35	7,3	7,3	6,69
5	Saobraćaj (vlastite potrebe)	118	115	115	24,4	23,2	22
6.	Poljoprivreda	95	95	105	19,2	19,2	20.8
7.	UKUPNO	483	494	523	100	100	100

Iz tabele je vidljivo (bez prevoza za vlastite potrebe) da je od ukupnog broja registriranih djelatnosti najviše registriranih obrtničkih radnji, zatim poljoprivreda, trgovina, ugostiteljskih objekata i saobraćaj. U odnosu na 2014. godinu ukupan broj fizičkih lica koja obavljaju djelatnost ličnim radom se povećao za 29 (5,87%) .

Oblast trgovine

Djelatnošću trgovine pored PD bave se i trgovci u svojstvu fizičkog lica prema odredbama Zakona o trgovini. Ova se djelatnost može obavljati u samo jednom prodajnom objektu kao osnovno zanimanje.

Najveći broj samostalnih trgovinskih radnji su trgovine na malo hranom, pićima, duhanskim proizvodima i predmetima za domaćinstvo.

Oblast obrtničke djelatnosti

U oblasti obrtničke djelatnosti registrirano je 129 obrtničkih radnji. Registrirane su sljedeće djelatnosti:

stolarska, frizerska, vodoinstalaterska, obućarska, pekarska, krojačka, automehaničarska, autopraonica, vulkanizerska, kamenoklesarska, staklarska, RTV mehaničarska, limarska, izrada građevinskih blokova, pržionica kafe, usluge kopiranja, oštrenja alata, molersko-farbarska te završni radovi u građevinarstvu.

Najveći broj registriranih zanatskih radnji lociran je u užem gradskom i prigradskom području i Zanatskom centru Ilijaš.

Oblast ugostiteljstva

U oblasti ugostiteljske djelatnosti registrovana je 63 samostalna ugostiteljska radnja. Uglavnom su registrovane usluge pripreme hrane i usluživanja gostiju pićima, slasticama i napicima te toplim i hladnim jelima. Ugostiteljski objekti su locirani u urbanom dijelu općine: Ilijaš, Podlugovi i Srednje i to uglavnom uz saobraćajnice. U ljetnom periodu je izražen i rad ljetnih bašti uz ugostiteljske objekte. Broj registrovanih samostalnih ugostiteljskih objekata u odnosu na isti period 2013. godine je povećan za 9.

Oblast saobraćaja

Djelatnost javnog prijevoza stvari (autoprevoznici) i javni prijevoz lica (taxi) u unutarnjem cestovnom prometu, prema zakonskim propisima, može obavljati fizičko lice ako posjeduje potrebnu licencu za obavljanje tog prijevoza. Rješenje o ispunjavanju opštih uslova za rad izdaje općina dok je izdavanje licence u nadležnosti Ministarstva prometa i komunikacija Kantona Sarajevo. Ove djelatnosti se mogu obavljati samo kao osnovno zanimanje.

Na području općine registrovano je:

20 autoprevoznika i 15 taxi prevoznika.

Pored ovog prijevoza zakonom je omogućen i prijevoz za vlastite potrebe ako se prevoze stvari za obavljanje privredne djelatnosti za koje postoji odobrenje za rad. Za obavljanje prevoza za vlastite potrebe registrovano je 115 prevoznika.

EKONOMSKI RAZVOJ

U saradnji sa SERDA-om (Sarajevska regionalna razvojna agencija), Općina Ilijaš je tokom 2015. godine nastavila provoditi planirane aktivnosti projekta, pod naslovom “Podrška brzorastućim malim i srednjim preduzećima i lokalnom okruženju” (“Support to the development of the Fast Growing SMEs (FGSMEs) and local business environment”) u skladu sa potpisanim Ugovorom od 31.12.2013. godine između Europske Komisije u BiH i SERDA-e kao vodećeg projektnog partnera, Prema odredbama Ugovora, implementacija projekta “Support to the development of the Fast Growing SMEs (FGSMEs) and local business environment” je otpočela 01.01.2014. godine. Ukupna ugovorena vrijednost projekta iznosi 520.760,00 €, a projekat će biti implementiran na teritoriji partnerskih Općina projekta: Ilijaš, Vogošća i Novo Grad u skladu sa planiranom dinamikom i aktivnostima projekta, u periodu od 30 mjeseci.

Projekat je trenutno u fazi realizacije, a od projektnih aktivnosti prethodno je realizirana nabavka namještaja i IT opreme za rad općinskog centra putem kojeg će se provoditi projekat i u nastavku davati stručna podrška brzorastućim malim i srednjim preduzećima u skladu sa planiranim postprojektnim aktivnostima, izrađena je web stranica <http://www.msp.ba> sa bazom podataka koja sadržava sve bitne informacije za sva mala i srednja preduzeća u Bosni i Hercegovini, kao što su ukupno ostvareni godišnji prihod, broj uposlenih i kontakt informacije. Također, kroz ovaj projekat je imenovan SME officer i potpisani su ugovori sa tri poslovna subjekta sa teritorije općine Ilijaš i to: Kalea d.o.o., Ilijaš, Sacom d.o.o., Ilijaš i Halilović d.o.o., Ilijaš vezano za dodjelu bespovratnih grant sredstava navedenim subjektima u pojedinačnim iznosima od 10.000,00 €, radi nabavke nove opreme i proširenja postojećeg nivoa proizvodnje unutar predmetnih subjekata. Osim navedenog za pomenuta tri privredna društva su projektom osigurane i besplatne konsultantske usluge u trajanju od 40 sati, koje se već implementiraju putem LESPnet-a iz Sarajeva - Mreža poslovnih savjetnika, a uporedo se provodi i aktivnost izrade općinskog akcionog plana za poboljšanje poslovnog okruženja između općine i poslovnog sektora u skladu sa tripartitnim Ugovorima između SERDA-e, LESPnet-a i Općine Ilijaš. Oba tripartitna ugovora SERDA – LESPnet - Općina Ilijaš i SERDA - LESPnet - Pojedinačni poslovni subjekat sa teritorije Općine Ilijaš su potpisani na zajedničkom događaju, koji je upriličen i medijski praćen u prostorijama SERDA-e, dana 08.07.2015. godine. Osim navedenog kroz ovaj projekat trenutno provodimo i aktivnost izrade izvoznog kataloga, kojim je omogućeno besplatno predstavljanje malih i srednjih preduzeća sa teritorije Općine Ilijaš, te je u cilju realizacije ove aktivnosti objavljen javni poziv za sve zainteresirane subjekte iz SME sektora da iskažu svoj interes do 15.11.2015. godine.

U oblasti razvoja turizma na osnovu potpisanog Sporazuma br. 01/2-22-1513/15 od 21.05.2015. godine između Općine Ilijaš i ROTOR-a – Organizacija za razvoj turizma regije, Općina Ilijaš učestvuje u implementaciji razvojno-turističkog projekta pod naslovom “Digitalni turistički BH itinerer”, kojeg finansira Američka ambasada u BiH.

Osnovni cilj ovog projekta je da se izvrši identifikacija i valorizacija postojećih i potencijalnih turističkih destinacija. U tom procesu u saradnji sa ekspertima iz ROTOR-a su odabrane sljedeće destinacije na teritoriji Općine Ilijaš: Zaštićeno prirodno područje “Bijambare”, Stari grad Dubrovnik i Nekropola sa stećcima u Kopošćima.

U skladu sa potpisanim Sporazumom u 2015. godini u okviru ovog projekta su provedene sljedeće aktivnosti:

- Identificirane su turističke atrakcije (mikro-destinacije),

- Na održanom seminaru izvršena je obuka predstavnica lokalnih zajednica i Udruženja žena na temu Iskorištenje stambenog prostora za pružanje usluga B&B (Bed&Breakfast) turizma i promocija istih putem savremenih rezervacionih sistema smještaja,
  - Kreiran je QR kod koji je sastavni dio bilborda postavljen na svim većim graničnim prijelazima u BiH, koji omogućava skeniranje dvojezične aplikacije koja će turiste uz pomoć navigacionih sistema dovesti na željenu turističku destinaciju u BiH, izmeđuostalog na identificirane destinacije na teritoriji Općine Ilijaš,
  - Izvršeno je “Google” mapiranje turističkih atrakcija partnera u projektu sa ciljem lakšeg pronalaženja turističkih atrakcija, smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta i ostalih turističkih sadržaja,
  - kreirana je web stranica <http://www.bh-itinerery.com> kao baza podataka za savremenu aplikaciju za “smart” telefone.
  - Snimljen je dokumentarni film – serijal promotivnih turističkih TV emisija pod naslovom “Turistički ROTOR”, koji se emitira i koji će biti reemitiran na svim važnijim televizijama u BiH. Učesnik ovog serijala je i Općina Ilijaš, a serijal će također, biti promoviran i putem Youtube multimedije, te će sadržaj istog biti preveden na engleski jezik.
- Pored navedenih realiziranih aktivnosti u nastavku će se implementirati i sljedeće:
- Implementator će pristupiti kreiranju ruta kroz BiH sa prepoznatljivim turističkim atrakcijama,
  - Implementator će kreirati dvojezičnu aplikaciju za smart telefone koja će biti postavljena na “Google” trgovinu aplikacijama. Aplikacija će biti besplatna i kada turisti izvrše “Download” aplikacije, na svojim telefonima će imati gotove - ucertane turističke rute, koje će ih dovesti, uz pomoć “Google” mapiranja i savremenih navigacionih uređaja na predmetnu turističku destinaciju,
  - Implementator će realizirati dvije promotivne kampanje tokom implementacije projekta namijenjene domaćim i stranim turistima,
  - Implementator će kreirati “FUN- page” na Facebook i Twiter društvenim mrežama uz stalne akcije promovisanja i prikupljanja lajkova za turističke rute,
  - U okviru projekta će se raditi na uvezivanju Općine kao dijela turističke rute BiH u okviru Evropskog i svjetskog tržišta. Ovim projektom direktno se, uz saradnju sa ROTOR-om kao implementatorom za BiH, Općina povezuje sa asocijacijom ATRIUM, čije je sjedište u Italiji, grad Forli, koja se kontinuirano bavi promocijom i razvojem kulturnih i turističkih ruta na nivou Jugoistočne Europe.
  - Implementator će povodom svjetskog dana turizma valorizirati rad partnera adekvatnim certifikatima, priznanjima i materijalima važnim za nastavak realizacije ovog projekta.
- Planirana implementacija projekta se završava krajem 2016. godine.

U dijelu koji se odnosi na realizaciju razvojnih projekata, koje smo proveli u saradnji sa domaćim institucijama, ističemo zajednički projekat sa Federalnim ministarstvom razvoja, poduzetništva i obrta, pod naslovom: “Izgradnja I faza sistema odvodnje oborinskih i otpadnih voda u dužini od 363 m”, ukupne vrijednosti od 149.703,17 KM, kojeg smo u potpunosti realizirali, te prema nadležnom Ministarstvu opravdali kompletno utrošena sredstva kroz dostavljeni Izvještaj o utrošku finansijskih sredstava sa 15.07.2015. godine. Također, u 2015. godini je Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta raspisalo novi Javni poziv za unaprjeđenje poduzetničkih zona u Federaciji BiH, na koji smo aplicirali projektnim prijedlogom pod naslovom “Izgradnja dijela saobraćajnice – 290 m uz promotivnu podršku projektu Industrijska zona Luke, Ilijaš”. Na ovom javnom pozivu Općina Ilijaš prema objavljenim rezultatima je drugorangirana po ostvarenim bodovima, tako da uskoro očekujemo potpisivanje novog ugovora o dodjeli grant sredstava, Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta, u cilju uspostave Industrijske zone Luka.

Kao rezultat provedenih marketinških aktivnosti i trenutno uloženih sredstava u infrastrukturu Industrijske zone Luke uskoro očekujemo ulazak dva nova investitora u zonu, koji će prema našim očekivanjima do sredine 2016. godine izgraditi nove proizvodne hale unutar zone, te pored navedenog očekujemo i značajnije povećanje nivoa zaposlenosti, kroz otvaranje novih radnih mjesta u postojećim subjektima koji već posluju unutar zone.

STANJE U OBLASTI POLJOPRIVREDE

Informacija iz dijela poljoprivrede daje osnovne podatke za stanje poljoprivredne proizvodnje na području općine Ilijaš na osnovu raspoloživih podataka sa kojim raspolaže Služba.

Poljoprivreda je dio ruralnog ambijenta iz čega proistiće njena obaveza da učestvuje u njegovom ukupnom razvoju. Konkretno taj razvoj podrazumijeva provođenje niza aktivnosti na unapređenju tog ambijenta od kojih prioritet imaju održivi povratak stanovništva, zapošljavanje i obnova i unapređenje seoske infrastrukture. Općina Ilijaš iako nije izrazito poljoprivredno područje ima značajne mogućnosti za razvoj određenih poljoprivrednih proizvodnji koje se mogu staviti u funkciju ukupnog razvoja iz sljedećih razloga:

- Kanton Sarajevo najveći potrošački centar u zemlji, ali nije ni izdaleka u mogućnosti obezbjediti nedostajuće količine hrane koje predstavljaju važan faktor ekonomske i socijalne stabilnosti.
- Kanton Sarajevo je najjače tržište poljoprivrednih proizvoda u Bosni i Hercegovini,
- Na području Kantona Sarajevo postoje značajni kapaciteti prehrambene industrije čiju sirovinsku bazu najčešće čine uvozne prehrambene sirovine i gotovi proizvodi.

Mjerama ekonomske politike i većim ulaganjem u seoska područja iz Budžeta moguće je brže aktivirati prirodne i ljudske potencijale Općine. S tim u vezi podsticajne mjere koje su već niz godina ustanovljene na nivou Općine Ilijaš, Kantona Sarajevo i Federacije BiH dale su značajne rezultate u povećanju proizvodnje hrane i zapošljavanja radno aktivnog stanovništva. Značajno je napomenuti da je veoma važno pratiti procese koji se odvijaju na tržištima našeg okruženja i u skladu sa tim prilagođavati vlastite standarde, kriterije i politike razvoja. S tim u vezi naši strateški pravci djelovanja u narednom periodu trebali bi biti usmjereni na ciljeve :

- Razvoj konkurentnosti poljoprivrednog sektora,
- Poboljšanje okoliša kroz podršku upravljanja zemljištem,
- Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim oblastima i promovisanje diverzifikacije ekonomskih aktivnosti što su i tri osnovna cilja politike razvoja poljoprivrede EU.

Obzirom da općina Ilijaš ima realne uslove za revitalizaciju i intenziviranje određenih poljoprivrednih djelatnosti, značajno je istaći da je sve veći broj poljoprivrednih proizvođača koji su to prepoznali i koji zaslužuju podršku od svih nivoa vlasti u smjeru uspostavljanja poljoprivrednih imanja i poljoprivrednika kao robnih proizvođača .

Na području Kantona Sarajevo općina Ilijaš ubraja se među općine koje imaju najpovoljniju strukturu, obzirom da obradivo zemljište čini (77%) ukupne površine. Prema reljefnim karakteristikama, poljoprivredna zemljišta općine Ilijaš se mogu podijeliti na:

- ravničarska,
- brdska i ,
- planinska tla.

Iako je veći dio područja Općine brdsko-planinski, ona ipak raspolaže sa znatnim poljoprivrednim kapacitetima. Nišićka, Crnoriječka visoravan kao i ostala brdska područja pogodni

su za organiziranje stočarske i dijela ratarske proizvodnje. Tu uglavnom dominiraju prirodne livade i pašnjaci sa manjim oranicama na kojima se najčešće uzgajaju žitarice i ratarske kulture. S druge strane predjeli uz rijeku Bosnu i druge vodotokove imaju najpogodnija tla za organiziranje intenzivne poljoprivredne proizvodnje. U tabeli 1. je dat prikaz poljoprivrednih resursa po kulturama zemljišta.

Tabela 1. Tabela prikaz poljoprivrednih resursa po kulturama zemljišta

Kultura	Individualni sektor	Društveni sektor	Ukupno ha
Oranice i bašte	3 282	173	3 455
Voćnjaci	358	11	396
Livade	5 527	126	5 653
Pašnjaci	2 704	919	3 703
UKUPNO	11 978	1 229	13 207

Ukupna površina općine Ilijaš zahvata prostor od oko 300 km². Prema tabelarnom pregledu uočljivo je da na livade i pašnjake otpada 2/3 ili 71%, dok oranice, bašte i voćnjaci čine 1/3 ili 29% ukupnog dijela poljoprivrednog zemljišta.

▪ Poljoprivredna gazdinstva kao nosioci poljoprivredne proizvodnje

Upis u registre je obavezan za sva pravna i fizička lica koja podnose zahtjeve za novčane i druge oblike podrške u poljoprivredi ili prodaju vlastite proizvode na tržištu. Registrom poljoprivrednih gazdinstava uvodi se sistem kontrole, praćenja i usklađenosti sistema plaćanja, čime se razvija pravni okvir za uspostavu jedinstvenog sistema na nivou države Bosne i Hercegovine u svrhu podrške mjerama politike u sektoru poljoprivrede i privlačenja sredstava EU, te sredstava iz drugih međunarodnih fondova.

Ovim registrom će biti osigurane ključne reference u sistemu jedinstvene registracije i identifikacije životinja, kao i jedinstveni identifikacijski sistem poljoprivrednih zemljišnih parcela. Ovim mjerama se nastoji uspostaviti integrirani sistem baze podataka i ostalih relevantnih informacijskih sistema u cilju usklađenosti sa EU. Kao bitan segment ovih mjera je i uspostava Poljoprivrednog tržišnog informacionog sistema u svrhu prikupljanja, obrade i objavljivanja podataka o količinama i cijenama poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda sa ciljem uspostave mehanizama zaštite domaće proizvodnje, bilansa stanja domaćih resursa, potreba za uvozom i izvozom tržišnih viškova, a sve u skladu sa međunarodnim zahtjevima. Do sada je nadležna općinska Služba zaprimila i obradila 798. zahtjeva za upis i u narednom periodu svake godine poljoprivrednici su obavezni izvršiti ažuriranje podataka iz registara, kako bi blagovremeno mogli da apliciraju na različite vrste stimulativnih mjera.

STOČARSTVO

Stočarstvo je najzastupljenija grana u poljoprivrednoj proizvodnji kod poljoprivrednih gazdinstava na području općine Ilijaš, što je pokazatelj nivoa njene rantabilnosti i razvijenosti. Sa područja općine Ilijaš sarajevska mljekara "Milkos" vrši otkup mlijeka u dvije paralelne linije i u ovoj godini očekuje se ukupan otkup od oko 1.000.000 l. Procjena je da najveći broj poljoprivrednih proizvođača, koji se bave proizvodnjom mlijeka, u prosjeku imaju tri i više grla muznih krava. U ovoj oblasti naročito je značajno pomenuti tri kapaciteta za držanje i uzgoj muznih krava u Donjoj

Misoči 30. grla, čija godišnja proizvodnja premašuje 150.000 l, farma u Malešićima 45. grla muznih krava sa godišnjom proizvodnjom od cca. 220.000 l, i novosagrađena farma u Kadarićima kapaciteta 100. grla muznih krava, kao i nekolicinu proizvođača koji u uzgoju drže 3 -10 i više grla muznih krava sa godišnjom proizvodnjom do 50.000 l.

➤ **Ovčarstvo**

Primjetno je da je u ovoj godini ovčarska proizvodnja zabilježila određeni rast u odnosu na prethodnu godinu, koja je zbog nepovoljnih vremenskih prilika, tj dugog sušnog perioda bila u stagnaciji i negativno se odrazila na ukupan obim ovčarske proizvodnje. Značajno je istaći da se u ovoj grani zadržao tradicionalni način proizvodnje ne doživljavajući skoro nikakve tehnološke promjene. Organizovani tov ovaca i jagnjadi za klanje ne postoji, a plasman se realizuje na način da se prodaja i klanje vrše u ranoj dobi i sa malim težinama do 25. kg ili dotovljavanje janjadi i ovaca za klanje u kurbane. Danas na teritoriji općine Ilijaš postoji nekolicina ovčara sa stadima od preko 100. grla priplodnih ovaca. U ovoj godini je od ukupnog broja poljoprivrednika 74. je onih koji posjeduju stada od 50. i više grla.

➤ **Tov junadi**

Razvoj proizvodnje tovnih goveda ograničen je veličinom i kvalitetom resursa poljoprivrednog zemljišta i ograničenim mogućnostima ulaznog materijala za tov. Ne mali značaj u ovoj oblasti čini i domaća proizvodnja žitarica. Polazeći od ovih ograničenja i potreba tržišta za ovom namirnicom, mjere unapređenja treba usmjeriti na stimuliranje proizvođača za produženi tov muške teladi te organizovanje specijaliziranih farmi za tov junadi

U ovoj oblasti značajno je napomenuti egzistiranje farme za uzgoj i tov junadi, kapaciteta 250. grla u turnusu u Kadarićima i 2 objekta u Podlugovima, sa kapacitetima od po 150. grla tovnih junadi po turnusu i novije vrijeme određen broj individualnih poljoprivrednika sa manjim kapacitetima od 3 do 20. grla po turnusu. U ovoj godini zabilježen je broj od 60. uzgajivača tovnih junadi bilo kao specijaliziranih farmi ili kao mješovitih poljoprivrednih gazdinstava.

➤ **Peradarstvo**

Na području općine Ilijaš postoji izražen interes za peradarsku proizvodnju tj. proizvodnju konzumnih jaja i pilećeg mesa. Peradarski objekat u Gornjoj Bioči trenutno u uzgoju ima 20.000 nosilja. Isto tako farma u Ribarićima ima značajne kapacitete, tako da trenutno u proizvodnji ima 30.000 nosilja. Prema raspoloživim podacima novootvoreni objekat farme brojlera na Nišićima ima kapacitet od 34. 000 brojlera po turnusu. Značajno je pomenuti i farmu brojlera u Ljubinićima kapaciteta 5.500 brojlera po turnusu i u ovoj godini je u završnoj fazi izgradnje objekat za tov pilića u Ljubinićima kapaciteta 50.000 brojlera po turnusu, kao i dva peradarska objekta za tov pilića u Mrakovu lokalitet Bogdanovići kapaciteta 7.000 i 15.000 brojlera po turnusu. Na području općine Ilijaš postoji 20. domaćinstava koja se bave proizvodnjom pilećeg mesa i konzumnih jaja manjeg obima do 2.000 brojlera godišnje i jata do 400. nosilja.

➤ **Pčelarstvo**

Značajne površine šuma, livada i pašnjaka obraslih medonosnim rastinjem, obilje voćnih vrsta, ljekovitih trava, predstavljaju kvalitetan resurs za razvoj pčelarstva. Ovogodišnji rezultati u pčelarskoj proizvodnji su bili zadovoljavajući u odnosu na predhodnu ekstremno sušnu godinu, te se može

konstatovati da je ovogodišnji prinos iz oblasti pčelarstva zabilježio pozitivne rezultate, naročito se to odnosi na pčelare koji primjenjuju selidbu i ispašu pčelinjih zajednica.

VOĆARSTVO

Voćarska proizvodnja na području općine Ilijaš u ovoj godini je zabilježila trend rasta u odnosu na predhodnu godinu, koja je bila veoma nezadovoljavajuća, zbog jako loše godine u pogledu vremenskih uslova, i izloženosti raznim bolestima. Ovogodišnji prinosi se mogu okarakterisati zadovoljavajućim i najvećim dijelom su namjenjeni za podmirenje vlastitih potreba za svježim voćem, kao i prerađevinama od voća, koje se koriste u domaćinstvu, a manji dio ove proizvodnje se plasira na slobodno tržište.

RATARSTVO

U posljednje vrijeme zapaža se evidentno povećanje zasijanih površina pod žitaricama na području planinskog dijela općine Ilijaš, kao rezultat stimulativnih mjera od strane federalnih i kantonalnih nivoa vlasti. Sve više se pažnje posvećuje sjetvi ječma, pšenice, heljde i raži na Crnorječkoj i Nišičkoj visoravni. Ovogodišnja proizvodnja ratarskih kultura se može okarakterisati kao zadovoljavajuća.

U sjetvenoj strukturi u 2015. godini zasijano je:

Povrtno bilje	400 ha
Strna žita.....	715 ha
Stočno krmno bilja	145 ha
Industrijsko-ljekobilje.....	40 ha

PODSTICAJNE MJERE

U ovoj godini nadležna općinska Služba je pripremila „Odluku o novčanim podrškama u poljoprivrednoj proizvodnji“ za 2015. godinu rukovodeći se našim potrebama koje se mogu okarakterisati kroz usaglašavanje modela podrški poljoprivrednoj proizvodnji sa prirodnim i ljudskim potencijalima Općine i na povećanje ukupnog obima proizvodnje i broja tržišno orijentisanih poljoprivrednika.

Proizašli efekti iz dugoročnih mjera agrarne politike na svim nivoima mogu se okarakterisati kroz veću održivost tržišne poljoprivrede na području općine Ilijaš, zasnivanje novih proizvodnji u stočarstvu, ratarstvu i voćarstvu, pogotovo ako se imaju u vidu dugoročni razvojni ciljevi u ovim proizvodnjama, povećana obradivost površina, bolja organizovanost poljoprivrednih proizvođača. U tabeli 2. su prikazane podsticajne mjere za 2015. godinu.

Tabela 2. Tabelarni prikaz podsticajnih mjera za 2015. god.

r/b	Vrsta proizvodnje	Broj korisnika	Jedinica mjere	Broj grla-kom.,
1.	Uzgoj muznih krava	115	grlo	665
2.	Uzgoj tovnih junadi	60	grlo	536
3.	Uzgoj priplod. ovaca	74	grlo	6 357
4.	Uzgoj pčelinjih društava	28	kom.	1 754

Ukupno zaduženje po osnovu ostvarene proizvodnje u 2015. god. iznosi 203.250,00 KM. Isplata sredstava se vrši u skladu sa Odlukom, i to na način da će se vršiti iz dva dijela od po 50 % za svakog korisnika podsticaja.

▪ **REALIZOVANI PROJEKAT**

Tokom ove godine realizovan je projekat nabavke plastenika sa nevladinom organizacijom " Muslim aid Bosnia and Hercegovina field office “ putem sufinansiranja na sljedeći način :

Muslim aid Bosnia and Hercegovina field office 40 %

Općina Ilijaš 40 %

Korisnik projekta 20%

U projektu je bilo obuhvaćeno 20. korisnika sa područja općine Ilijaš iz kategorija (nezaposlenih osoba, demobilisanih boraca i višečlanih porodica sa niskim primanjem). Svi korisnici su bili obavezni proći edukaciju iz oblasti plasteničke proizvodnje, koja se sastojala iz teorijske obuke i praktične nastave. Nadležna služba će i u narednom periodu nastojati da nastavi saradnju sa nevladinim humanitarnim organizacijama, kako bismo zadovoljili interes što većeg broja korisnika.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Problemi koji opterećuju poslovanje privrednih subjekata u Kantonu Sarajevo i šire (visoka cijena kapitala, neuređenost tržišta, nedosljedno primjenjivanje postojeće zakonske regulative, ograničene nadležnosti općine), odražavaju se i na rad i poslovanje privrednih subjekata na području općine Ilijaš. Stanje u privredi iziskuje zajedničku akciju svih relevantnih činilaca koji mogu odlučivati u stvaranju bolje poslovne klime u državi BiH, odnosno podići nivo zaposlenosti, a posebno mladih kadrova.

Najznačajniji prirodni resurs, koji ujedno ima i najveći potencijal predstavljaju šume za razvoj drvnoprerađivačke industrije. Drvo se reže ili u trupce ili kao poluproizvod. U oba slučaja se ostvaruju najniže marže i gotovo nikakav profit. Činjenica je da i pored istaknutog potencijala za razvoj ove grane na općini nema niti jedna značajnija pilana.

Zahvaljujući raspoloživoj zemlji za uzgoj stoke, ovaca, peradi, voća i povrća, razvoj poljoprivrede je strateški ekonomski prioritet. U tom smislu je učinjen značajan pomak usvajanjem Zakona za podsticaj razvoja poljoprivrede od strane Vlade Kantona i općine Ilijaš.

Obzirom na nezaposlenost kvalifikovanih radnika neophodno je da se definišu strateški ciljevi u industrijskoj politici Kantona Sarajevo, te da se otpočne sa aktivnostima otvaranja industrijskih zona, slobodnih zona, inkubacionih centara. Jedna od takvih aktivnosti je aktuelna na općini Ilijaš pokretanjem aktivnosti za otvaranje industrijske zone "Luka". Općina je pored vlastitih sredstava i sredstava koja očekuje od Kantona Sarajevo aplicirala i dobila sredstva Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta za ove namjene u cilju što bržeg stavljanja u funkciju navedene zone.

Iako je općenito stanje u privredi teško ipak se može reći da prema podacima prezentiranim u prethodnim tabelama u 2014. godini je situacija nešto bolja u odnosu na 2013. godinu. To se posebno ogleda u sljedećem:

- u ukupnom iznosu za sva privredna društva čiji su obračuni bili predmet obrade došlo do smanjenja ukupnog prihoda za 14.018.823 KM
- u ukupnom iznosu smanjeni rashodi za 12.385.996 KM
- iskazani gubitak je smanjen za 3.462.496 KM
- povećan broj zaposlenih za 82 radnika

Na kraju treba istaći da će općina Ilijaš u domenu svojih nadležnosti podržavati sve inicijative za razvoj privrede na njenom području.

U ovoj informaciji smo se pokušali dotaći važnijih aspekata stanja privrede, uz napomenu da su u priloženom materijalu sadržane i druge činjenice i pokazatelji poslovanja privrednih subjekata. Informacija je urađena uzimajući u obzir stanje privrede Kantona Sarajevo, bez ambicija da može riješiti ove probleme te je u tom smislu i treba tretirati.

Služba za privredu finansije i investicije

PRILOG INFORMACIJI: Osnovni finansijski rezultati preduzeća za period 01.01-31.12.2014. godine